

Әдебиеттер

1. Шайтова Н. Статистика (Экономика, Бухгалтерлік есеп, Аудит). Оқу құралы. Астана. Фолиант. 2016. 216б.
2. Әміреев Ы.Ә., Бейсекова Ж.Ы., Киіков Е.М. Әлеуметтік-экономикалық статистика. Оқулық. – Алматы: ЖШБ РПБК «Дәуір». 2015ж.
3. Елисеєва И.И. Статистика: учебник для бакалавров. – Москва: Юрайт: ИД Юрайт, -2016,-565с.

Мажитова А.Ж., 1 курс (академик Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ)
Ғылыми жетекші – э.ғ.м., аға оқытушы Темирбекова Л.А.

ПАНДЕМИЯ ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫН ӘЛСІРЕТТІ

Өткен жылы әлем елдерін үлкен әбiгерге салып, адамзат баласына қауiп төндiрген коронавируc пандемиясы биыл да адамзаттың қалыпты өмiрiн толықтай қайтарып бермедi. Қазiр әлемдiк экономика үлкен құлдырауды бастан кешуде. Ақпарат құралдарына сүйенсек, инфекция жұқтырушылар саны әлi де болса артып жатыр. Ал, сарапшылардың пiкiрiнше, әлемдiк экономиканы қалыпқа келтiруге шамамен 5 жылдай уақыт керек екен. Алпауыт елдердiң әлiн келтiрмеген пандемия бiздiң ел экономикасына қалай әсер еттi?

Ең әуелi, коронавирустың ең үлкен қасiретi оны жұқтырып, аурумен күрескендер, ағзасы қарсы тұра алмай, ойламаған жерден бақилыққа аттанғандар, жақынынан айырылып, жапа шеккендер санының көптiгiнде. Ғасырдың үлкен iндетiне айналған вирус қаншама адамның өмiрiн жалмады. Алаңсыз еңбек етiп, нәпақасын тауып жүрген қаншама адам бейбiт күнде жұмысынан, жеп отырған нанынан айырылды.

Iндет салдары ұлы державалар экономикасын дағдарысқа тiрегенiн айттық. Және әлемдiк сарапшылар мұның соңғы жүз жылдықтағы үлкен нәубет екенiн айтуда. Дүниежүзiлiк банктiң мәлiметiнше, әлемдiк бизнестiң 90 пайызын шағын және орта кәсiпкерлiк құрайды екен. Бұл бiздiң елiмiзде де шағын және орта кәсiпкерлiктiң экономиканы көтеруде маңызды рөл атқаратындығын көрсетедi. «COVID-19» пандемиясы салдарының экономикаға тигiзген зардабының күштiлiгi де осы шағын және орта кәсiпкерлiк саласына қатты әсер еткендiгiнде болса керек. Өйткенi, инфекция жұқтырғандар саны күрт артқан уақытта елiмiзде төтенше жағдай енгiзiлiп, осы салаға қатысты көптеген жұмыс орындарының жабылуына әкелiп соқтырды. Елiмiздегi өндiрiс пен сауда-саттық көлемiнiң азайып, жұмыстың бәсеңдеуiне ықпал еттi. Тiптi көптеген кәсiпорындар мен нысандар жабылып, ешқандай табыссыз қалды. Салдарынан кәсiпорын басшылары мен жеке кәсiпкерлер қол астындағы қызметкерлерiн ақысыз еңбек демалысына жiберуге мәжбүр болды. Бұлардың iшiнде ойын-сауық орталықтары, мейрамхана, тойхана, қонақ үйлер мен қоғамдық тамақтану орындары бар. Бiр сөзбен айтқанда, қашықтықтан жұмыс жасау мүмкiн емес барлық нысандардың жұмысы тоқтады. Сауданың тек онлайн түрiмен айналысқандар iстерiн жүргiзiп отырды. Оның өзiнде кiрiс көлемi бұрынғыша болмағаны анық. Азық-түлiк дүкендерi мен дәрiханалар қысқартылған режимде жұмыс жасады. Бұлардың жұмыс iстеуi де халық үшiн көңiлқуантарлық болмады. Өйткенi, азық-түлiк бағасының көтерiлуi өзi жұмыссыз отырған халықты одан әрмен есеңгiреттi. Ал, дәрiханаларда қажеттi дәрi-дәрмектiң табылмауы, болған жағдайда да құнының еселеп артуы ешкiмге оңай тиген жоқ деп ойлаймын. Мұны өзiмiз де, айналамыздағы адамдардан да байқадық, көрдiк. Десек те, Үкiмет тарапынан қолдау да көрсетiлдi. Жұмысынан айырылғандарға 42500 теңге көлемiнде жәрдемақы, сонымен қатар, «Нұр Отан» партиясы мен қоғамдық қорлардан әлеуметтiк жағынан аз қамтылған, көпбалалы отбасыларға ақшалай және азық-түлiктей көмек берiлдi. Коммуналдық төлемдерiне де ақша бөлiндi. Мұны қиын-қыстау күнде халықтың әлеуметтiк жағдайына бей-жай қарамай, мемлекеттiк қолдау көрсете алу деп түсiнген жөн болар.

КРМГ Қазақстан мен Орталық Азиядағы басқарушы серiктесi Сәкен Жұмашевтың айтуынша, өткен жылдың соңғы бес айындағы мемлекеттiк бюджеттiң шығындары түсiмдерден шамамен екi есе артық болған. Сондай-ақ, пандемияның зардабы ЖIӨ-нiң күрт төмендеуiне әсер етiп, оның көлемi 2,9 пайызға азайған. Экономика көрсеткiштерiнiң мұншалықты төмендеуiне карантин кезiндегi әр саладағы жұмыстың тоқтауы, жұмыс санының қысқаруы себеп болғаны айтпаса да түсiнiктi. Қазiр елiмiзде жағдай бiршама тұрақталып келе жатқанмен, iндеттiң салдарымен күресу әлi де үлкен қажырлықты, еңбектi қажет ететiнi анық. Тұралап қалған экономиканы қалыпқа келтiру, қайта бас көтерту оңай шаруа емес.

Қазіргі таңда пандемиядан зардап шеккен барлық мемлекеттер экономикасын қалыпқа келтіру мақсатында стратегиялық бағдарламаларын өзгертіп, тығырықтан шығудың жолын қарастыруда. Осы мақсатта, біздің елімізде де жан-жақты жұмыстар жасалып, ел еңсесін тіктеуге бағытталған шаралар қолға алынуда. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев: «Пандемия мен карантин шектеулері, сауда қатынастарының бұзылуы елдегі іскерлік белсенділікке кері әсерін тигізді. Әсіресе, шағын және орта бизнес қатты зардап шегуде», - деп шағын және орта бизнесті жан-жақты қолдау жөнінде Үкіметке тапсырма берген болатын. Бұл ретте, арнайы бағдарламалар қабылданып, жобалар жасалып, қаржыландырылып, жүзеге асып жатыр. Мәселен, кәсіпкерлерге пайыздық мөлшерлемесі төмен несие беру, алдын ала алынған несиелік төлемдерді тоқтата тұру, агроөнеркәсіптік кешенді қолдау, салық төлемдерін кейінге қалдыру сияқты жеңілдіктер қарастырылған.

Алдағы уақытта пандемия салдарымен күресуге, еліміздің экономикасын көтеруге қатысты барлық шаралар ел көлемінде жүргізіліп, халқымыздың әл-ауқатын жақсарту жұмыстары әлі де жалғастырыла береді деп сенемін.

Әдебиеттер

1. «Егемен Қазақстан» газеті, 12 қаңтар, 2021 жыл.
2. <https://kursiv.kz/news/ekonomika>
3. Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауы, 1 қыркүйек, 2020 жыл.

Матияшина Е.Н., 2 курс (КарУ им. академика Е.А. Букетова)
Научный руководитель - к.э.н., доцент Сыздыкова Э.Ж.

ЭЛЕКТРОННЫЙ ДОКУМЕНТООБОРОТ: ЗАКОНОДАТЕЛЬНАЯ БАЗА, ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕХОДА

Документация является одним из ключевых элементов метода бухгалтерского учета. Через документацию как способ первичного отражения хозяйственных операций обеспечивается сбор, обобщение и регистрация информации об операциях и событиях хозяйствующих субъектов, т.е. осуществляется ведение бухгалтерского учета.

Корректность отчетных данных напрямую зависит от правильности оформления первичных документов, на основании которых и производятся все бухгалтерские записи.

Технологический прогресс в направлении цифровизации экономики, стремление к оптимизации и ускорению бизнес-процессов, а также ряд других условий способствовали появлению способов оформления первичных документов, отличных от традиционных и привычных вариантов на бумажных носителях. К настоящему моменту на практике наряду с бумажными экземплярами используются электронные документы.

Оформление первичной документации в электронном виде не противоречит действующему законодательству Республики Казахстан. Так, в соответствии со статьей 1 Закона «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» первичным учетным документом является документальное свидетельство как на бумажном, так и на электронном носителе факта совершения операции или события и права на ее совершение [1]. В статье 152 Гражданского Кодекса РК также отмечается, что в процессе предпринимательской деятельности факт совершения сделки может быть оформлен как на бумажном носителе, так и в электронном формате [2].

Регулирование отношений, возникающих при создании и использовании электронных документов, осуществляется Законом РК «Об электронном документе и электронной цифровой подписи». Электронный документооборот – обмен электронными документами между государственными органами, физическими и юридическими лицами. Электронный документ, оформленный надлежащим образом, равнозначен подписанному документу на бумажном носителе [3].

Достоверность электронного документа, его принадлежность и неизменность содержания подтверждаются специальным набором электронных цифровых символов – электронной цифровой подписью (ЭЦП).

С 2016 года начался поэтапный переход к выписке электронных счетов-фактур. Ежегодно расширяется перечень налогоплательщиков, для которых выписка счетов-фактур в электронном виде является обязательством. Здесь важно отметить, что электронный счет-фактура не является